

VIKINGSKIPENE

Verdensarv og nasjonal identitet

UiO **Kulturhistorisk museum**
Universitetet i Oslo

EN NASJON BLIR TIL

Da Norge skulle bygge sin nye identitet etter 400 år under dansk styre, var vikingtiden og sagaene det viktigste råmaterialet. Sagatiden fortalte om et selvstendig og sterkt Norge som den nye nasjonen skulle finne tilbake til og bygge videre på.

Det nyopprettede universitetet i Oslo, Norges første universitet, la med sin forskning innen arkeologi og historie det vitenskapelige grunnlaget for det nasjonale prosjektet.

Det vakte stor oppstandelse da først Tuneskipet (1867) og senere Gokstadskipet (1880) ble oppdaget, gravd ut og brakt til hovedstaden. Skipene ga form til sagaens malende bilder om vikingenes viktigste verktøy – skipet, som la grunnlaget for Norges storhet i vikingtiden og middelalderen.

Til verdensutstillingen i Chicago i 1893 ble det bygget en kopi av Gokstadskipet, som ble seilt fra Norge, tvers over Atlanterhavet og til Chicago. Ferden fikk stor internasjonal oppmerksomhet og viste, til de flestes overraskelse, hvor sjødyktige og velbygde vikingenes skip virkelig var.

Vikinginteressen på 1880-tallet markerte også begynnelsen på en lang og fremdeles aktiv tradisjon med å bruke vikingskipene som blikkfang eller logo for handelsvarer og organisasjoner.

Tuneskipet

Gokstadskipet

Osebergskipet

Postkort i forbindelse med unionsoppløsningen i 1905: «Mor Norge» som blond skjoldmøy i sagainspirert nasjonaldrakt og Norges riksvåpen på skjoldet. Wikimedia Commons

Kopi av Gokstadskipet på verdensutstillingen i Chicago, 1893.

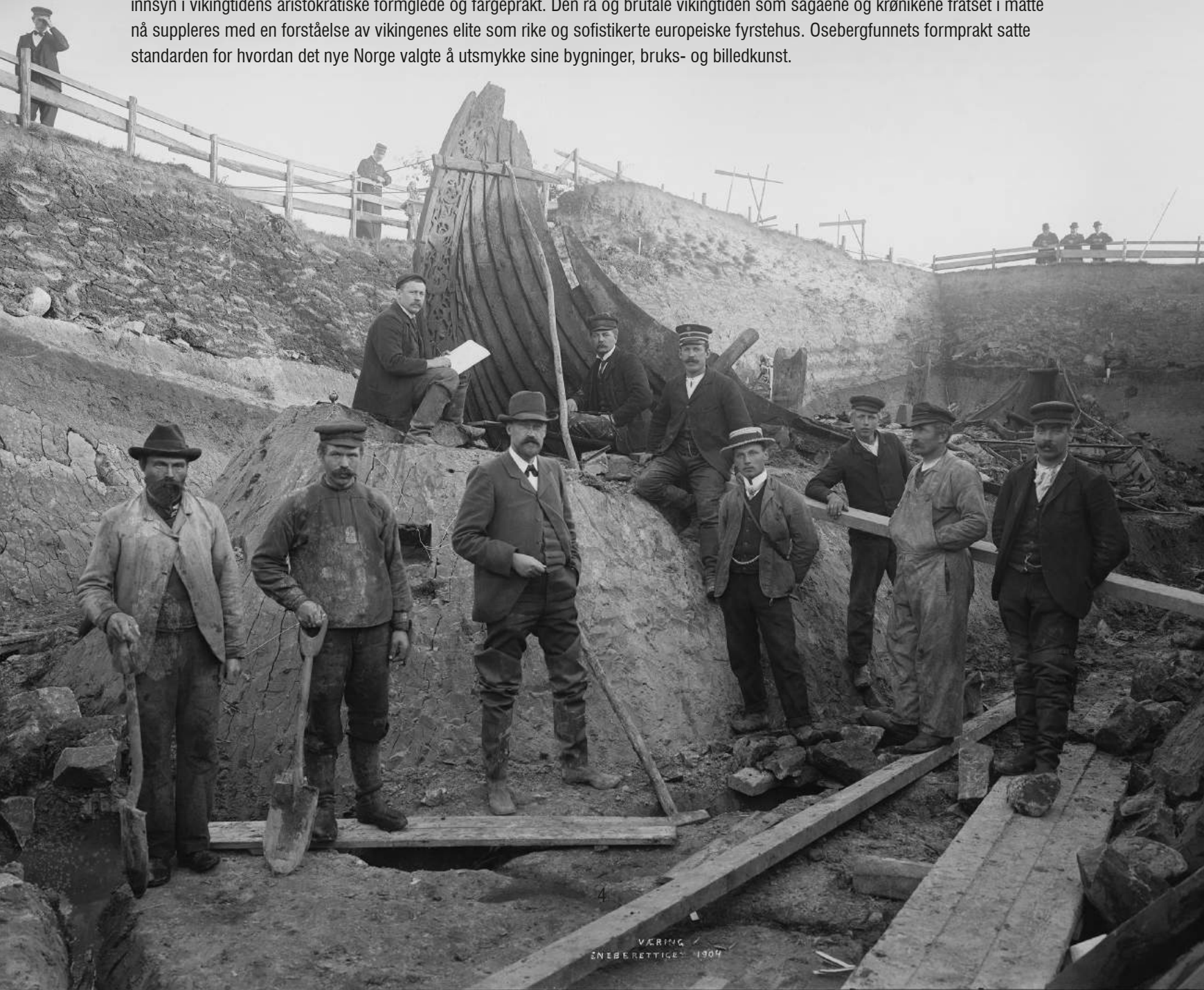

Leiv Eiriksson oppdager Amerika, av Christian Krohg, 1893.

Slaget i Hafrsfjord
Illustrasjon til Snorres kongesagaer
Erik Werenskiold, 1899

JEG KAN SE VIDUNDERLIGE TING

Da den britiske arkeologen Howard Carter i 1922 ble det første mennesket til å se inn i farao Tutankhamons berømte grav, utbrøt han «I can see wonderful things». 18 år tidligere hadde arkeologen Gabriel Gustafson en minst like stor opplevelse da han oppdaget og avdekket Europas rikeste og mest unike grav: Oseberggraven. Skipsgraven inneholdt et vell av gjenstander, som ga et detaljert innsyn i vikingtidens aristokratiske formglede og fargeprakt. Den rå og brutale vikingtiden som sagaene og krønikene fråtset i måtte nå suppleres med en forståelse av vikingenes elite som rike og sofistikerte europeiske fyrstehus. Osebergfunnets formprakt satte standarden for hvordan det nye Norge valgte å utsmykke sine bygninger, bruks- og billedkunst.

4
VÅRING
ENBERETTIGET 1904

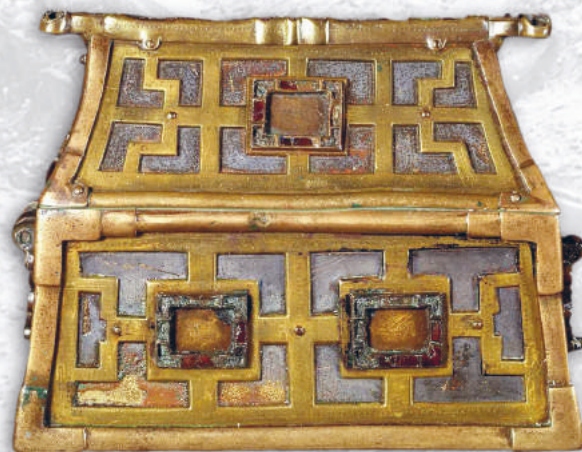
Funnet av Osebergskipet i 1904 satte også fart i planene om å bygge et hus for de tre vikingskipene som sto lagret under kummerlige forhold i Oslo sentrum. Men pengene fra Stortinget lot vente på seg, og det var først i 1926 at det var skrappt sammen nok penger til å reise hallen på Bygdøy som skulle huse Osebergskipet. Et privat-offentlig spleiselag bidro til at Tune- og Gokstadskipet også fikk sine haller i 1932, men så takket staten for seg. Resten av Vikingskipshuset måtte universitetet reise på egenhånd.

Rekonstruksjon av silkebroderi fra Osebergfunnet.
Akvarell laget i 1904 av ukjent kunstner.

MØRKE SKYGGER

Fullføringen av de tre hallene sammenfalt med en utenrikspolitisk aggressiv periode i norsk historie, der mange ønsket å ta tilbake de mange nordsjøøyene som lå under Norge i middelalderen. Det hele kulminerte med norsk okkupasjon av Øst-Grønland i 1932. Okkupasjonen var en politisk fiasko, og utenrikspolitikken ble igjen mer fredfull. Men i Europa fosset fascistiske krefter fram, og noen av vikingkulturens symboler ble tatt i bruk av verdenshistoriens mest nådeløse regimer – Nazi-Tyskland. Med sterke visuelle foruttrykk i kunst og propaganda, tonesatt av Richard Wagners storslåtte operaer, ble vikingene og vikingskipene et ideelt uttrykk for Det tredje rikets ideologi.

Rannveigs skrin er et relikvieskrin laget i Irland eller Skottland, og som sannsynligvis ble røvet av vikinger fra vestkysten av Norge. Skrinet ble innlemmet i Det kongelige danske kunstkammer på 1700-tallet.

Som del av den nasjonale selvhevdelsen jobbet Norge på 1920-tallet aktivt med å få tilbakeført relikvieskrinet fra Danmark.

Foto: Nationalmuseet i Danmark

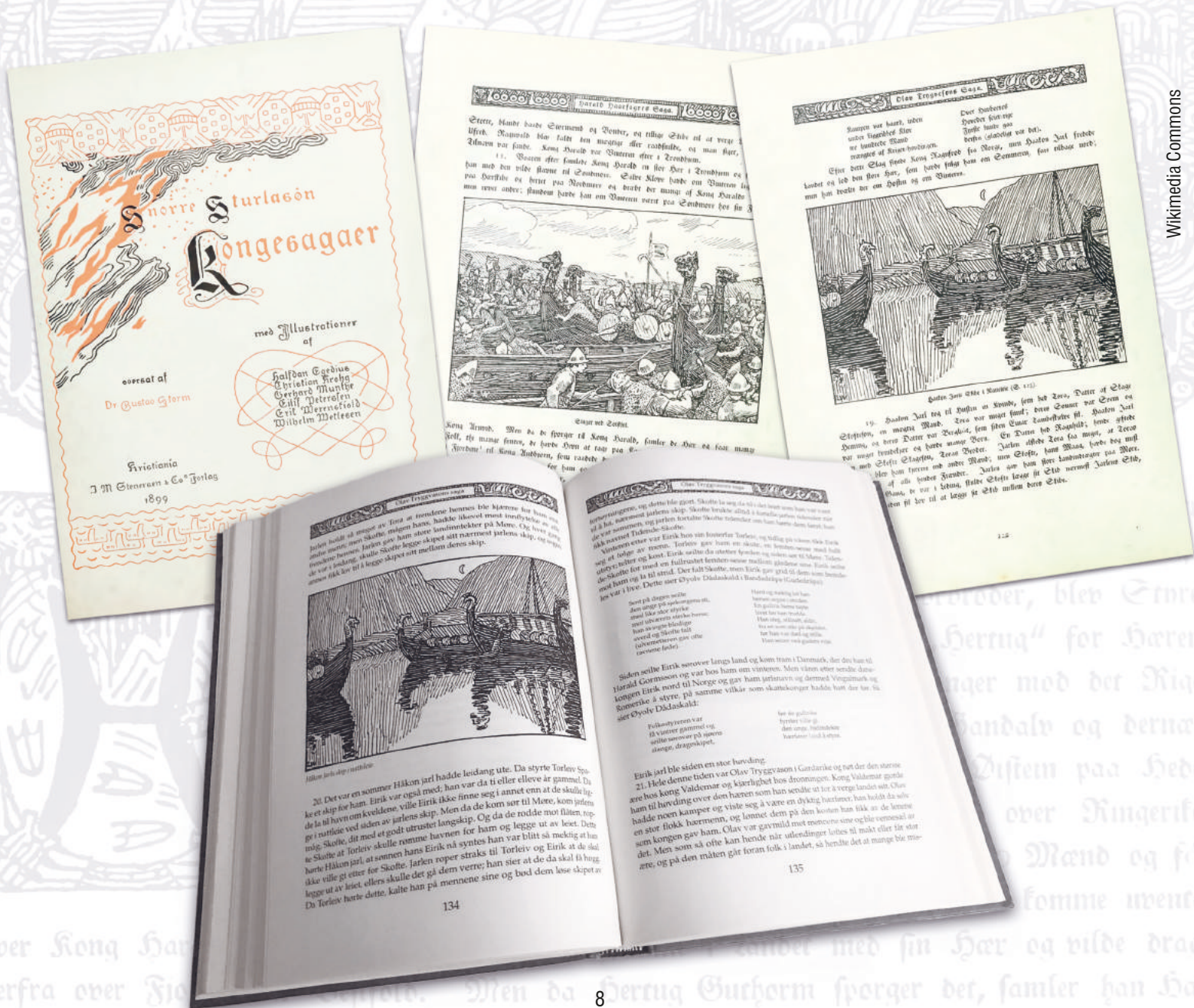
VIKINGFEBER

Andre verdenskrig satte en effektiv stopper for et nazistisk Europa, og vikingtiden skulle igjen stå i fredens og forsoningens tjeneste. I 1957 sto Vikingskipshuset endelig ferdig. Universitetet i Oslo hadde finansiert den fjerde og siste fløyen i det korsformede bygget. Oseberggravens mange uvurderlige skatter kunne nå vises fram på en ordentlig måte. Resultatene lot ikke vente på seg. Det ferdige museet skapte en vikingfeber i hele landet, og i verden for øvrig, som inspirerte kunstnere, brukskunstnere og formgivere på utallige måter. Ikke minst grodde det fram et vell av suvenirer og nips med vikingskipene som tema. Vikingskipene ble allemannseie. Alle hadde et saltkar, en pute eller en lysestake med skipene som motiv.

FOLKEEIE

Etterkrigstiden brakte i tillegg med seg billigere bøker. Den rikt illustrerte folkeutgaven av Snorres kongesagaer fra 1899 ble gjenoptrykt mange ganger og fantes i de fleste hjem. Kunstnerne Erik Werenskiolds og Halfdan Egedius' bilder av vikingskipene hadde Gokstadskipet som forbilde.

Wikimedia Commons

Vikingskipshuset ble også et diplomatisk verktøy. Det var hit man tok med seg de viktigste besøkende fra utlandet. Det var her ambassadene og utenriksdepartementet orienterte sine gjester om norsk kultur og historie.

Winston Churchill besøker Vikingskipshuset, 1948.

Prins Philip og kong Håkon besøker Vikingskipshuset, 1952.
Foto: Valldal / NTB Scanpix

Afghanistans president Hamid Karzai besøker Vikingskipshuset, 2002.
Heiko Junge / NTB Scanpix

Kong Harald og dronning Sonja på besøk i Vikingskipshuset, 2018. Foto: Terje Pedersen / NTB Scanpix

VIKINGSKIPENES STORHET OG BETYDNING

Inn i det 21. århundre har vikingfeberen blitt global. Både kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen og riksantikvar Jørn Holme brukte antikkens underverker for å beskrive vikingskipenes storhet og betydning: De er våre pyramider, vår Tutankhamon. Uttalelsene faller sammen med en massiv global interesse for vikingene. Ikke minst har filmindustriens storsatsning på og fascinasjon for vikingene næret opp under vikinginteressen.

Vikingtiden er sterkt koblet til norsk olje- og gassindustri, og i utviklingen av norsk velferd, ved at det norrøne universet har blitt brukt i navngivingen av flere av oljefeltene utenfor norskekysten. Eksempler på dette er Oseberg, Åsgard, Heidrun og Ormen Lange. Vikingskipene har også blitt viktige symboler for den norske identiteten, ved å ha satt sitt preg på norske frimerker, sedler og mynter i over 100 år. I dag pryder både Tuneskipet og Osebergskipet norske frimerker. Gokstadskipets kraftige stavn er trykt på hundrekroneseddelen, og Osebergskipets karakteristiske profil er lett gjenkjennelig på 20-kronemyntene våre.

Vikingskipene er i dag blant verdens underverker. Folk strømmer til fra hele verden for å se de ikoniske skipene. Mer enn en halv million mennesker ser skipene hvert år – helt enestående besøkstall i norsk sammenheng, men også bemerkelsesverdig globalt, når man tenker på hvor lite landet Norge faktisk er.

Selv om vikingskipene utgjør Norges helt unike kulturarv, har det vært Universitetet i Oslo og Kulturhistorisk museum som i hovedsak har finansiert bevaringen av skipene. De utgjør våre fremste skatter, som vi er stolte over å kunne vise fram. Nå har regjeringen tatt initiativ til en ny æra for vikingskipene, med planer og løfter om et nytt museumsbygg på Bygdøy. Det nye bygget vil sikre bevaringen av denne unike kulturarven for kommende generasjoner. Museet vil også bli en av landets fremste attraksjoner. Nye utstillinger og forskningslaboratorier vil gjøre møtet med vikingtidens storslåtte bidrag til verdensarven en opplevelse for livet, og det nye museet vil gi en enestående mulighet til å skrive et nytt kapittel i norgeshistorien. Her skal vikingtidens unike kulturarv gjøres tilgjengelig – ikke bare for hele landet, men for hele verden!

Vikingskipshuset på Bygdøy huser Norges mest spektakulære kulturarv – tre velbevarte vikingskip og gravgaver som er fyrster verdig. Vikingskipene har vært byggesteiner i norsk identitet og selvforståelse i over 150 år. Nå skriver vi et nytt kapittel i nasjonens historie, med nytt museumsbygg for skipene på Bygdøy.

www.khm.uio.no

